

ELETFORMA

ff.
normál
2 tek.
500 m.

Gyártó ország : Magyarország
Gyártó cég : MAFILM Dokumentum Studio
Gyártási év : 1972.
Rendező : Nádasy László
Forgatókönyv : Nádasy László
Operatőr : Zöldi István
Dramaturg : Zsugán István
Vágó : Kovács Ilona
Felvételvezető : Freiser Gábor
Gyártásvezető : Dr. Paulus Alajos

Közreműködtek : Nádasi János - sárospataki vonal-főnök
Szigetvári József - mendei állomásfőnök
Kurucz József - kertészmérnök
Dankó János, Csizmár János, Márki Bertalan,
Márki Péter, Takács Bertalan, Pamaska István,
Váradi András

Eng.szám: M6543/72.

.....

A film a vasutasok életmódjával -konkrétan a Tokaj-hegyalján élő sárospatakiakéval- foglalkozik, vizsgálva a bennük, munka- és életvitelükben kialakult kettősséget, megosztottságot: a riportokból, képsorokból szinte egyöntetűen kirajzolódik "vasut-szeretetük egyrészt, másrészt, hogy legalább annyi, ha nem több "szívet" és energiát áldoznak másik "szerelmüknek", a szőlőművelésnek -százalékos megművelésre ugyanis a vasutasok között osztották fel a hegyalja szőlőtermő vidékét-, ami azonban túl a kedvtelésen, legfőbb anyagi, kereseti forrásuk. A film arra kérdez rá, hogy hol van az a pont, melyet túllépve ez a megosztottság gondolati világuk, életszemléletük torzulását vonja maga után -a megnyilatkozásokból kiderül, hogy többen már átlendültek ezen a ponton-, belekerülve a "semmi-nem-elég" pénzhajszolás örvényébe, ami aztán fizikai erejük teljes kiaknázását maga után vonva oka lehet -természetesen más összetevőkkel együtt is, pl.: a nagyon modern berendezések, váltókapcsolók bevezetése, mely bonyolult-idegen számukra, kellő, az egész mechanizmusát áttekintő felvilágosítást pedig jórészt nem kapnak- figyelem, koncentráció képességük csökkenésének, ami e munkaterületen súlyos következményekkel járhat -Mende, 1968-at idézi. Miként válik a Kedvtelés fő energiabefektetési területté, s miként válik a tulajdonképpeni munkaterület "kedvteléssé"? Tütlekintve a jelenen, kicsit a jövőbe is bepillant a film, amikoris felfedőútját az egyik riportalany következő kijelentésével zárja: 10-15 év múlva várhatóan elhal ez az életforma, ugyanis a most felnövő generáció már nem lesz hajlandó ezt vállalni, persze nem is lesz rá szüksége...

.....

Főcímtervezet

- 1./ ELETFORMA
- 2./ Konzultans
Lázár István
- 3./ Dramaturg
Zsugán Istvan
- 4./ Operatőr
Zöldi István
- 5./ Hangmernök
Toldy Zoltan
- 6./ Vágó
Kovács Ilona
- 7./ Gyártásvezető
Paulus Alajos
- 8./ Irta és rendezte
Nádasy Laszló
- 9./ MAFILM riport- és Dokumentumfilm Stúdió
Magyarországon forgalomba hozza a MOKEP
M. 6543/72.
- 10./ MENDE
1968. /bejelölés szerint/

A film végén:

11./ Közreműködtek:

Nádasi János sarospataki vonalfőnök
 Szigetvári József mendei állomásfőnök
 Kurucz József kertészmernök

- 12./ Dankó János
 Csizmár János
 Márki Peter
 Takács Bertalan
 Tamaska István
 Varadi András

Budapest, 1972. január 10.

Garai Erzsi sk.
stúdióvezető

E/7

Életforma c. film cenzuraszövege

Életforma, Konzultáns Lázár István, dramaturg Zsugan István, Operatőr Zöldi István, Hangmernök Toldy Zoltán, Vágó Kovacs Ilona, Gyar-tásvezető Paulus Alajos, Írta és rendezte Nádasy László, MAFILM Riport- és Dokumentumfilm Stúdió, Magyarországon forgalomba hozza a MOKÉP, M. 6543/72. Dolgozóink összlétszáma, mintegy 400 fő. Ebből 50-60 százalék, aki foglalkozik szőlőműveléssel. Elég sok problémát okoz ez nekünk, mert biztosítani kell a nagy vasuti munkák elvégze-tése mellett a kis területű, személyi tulajdonban lévő szőlő megműve-lését is. Kénytelen vagyok erről tájékozódni, mert a munkákat, a sza-badságokat, átvezényléseket, ennek irányában kell vegrehajtanunk, mert nem mindegy az, hogy az a nemzeti vagyon, ha magantulajdonban is van, vagy elvesz, vagy nem, elő kell nekünk segíteni ezt a munkát. Igen súlyos probléma az, hogy ebben az időben rendkívül fáradtak az emberek. És az alapszabályunk, az utasításunk azt írja elő, hogy fá-radt dolgozót munkába állítani nem szabad. Ennek eleget se tudunk tenni, mert mi látjuk, hogy fáradtak. Egész nap szünetelnek, este jön a dara-lás, a taposás, az elhúzódik 2-3 óráig hajnalba és reggel dolgozni kél. Tehát van olyan eset, hogy egy dolgozó 36 órát is talpon van. Ha akarjuk, ha nem, ez így megy, erőszakkal ágyba nem fektethetjük a dolgozókat. Baleseteink, amik előfordulnak, akár személyi, akár tárgyi baleset az általában nem erre az időre esnek, sőt ellenkezőleg, úgy ilyen időben, amikor jobban intenzitással igénybe vannak véve a dol-gozók a kétlaki munkájukkal, általában az a jellemző, azt tapasztaljuk, hogy figyelmesebben végzik a munkájukat. Ez csodálatos, hogy hírvák az emberek ezt. Én sokszor emberileg nem tartom ezt helyesnek, ezt a túl kifáradást, mert ez korábbi öregedést hoz, vagy esetleg, talán ott hogy balesetbő nem mutatkozik ez, de mégis egy negatív vonás, hogy a betegszázalék szünetek után magasabb, mint más időszakban. A vasut-nál a pályafenntartásnál jelentkeztem, mint dolgozó, iparkodtam, fej-lesztettem magamat és így kerültem ide. Szereti ezt a motorvezetést? Szeretem az biztos, magát a motornak a működését, mindent. Főleg utazni is szeretek, mert ha nem szeretném nem is csinálnám. Külföldön járt-e? Külföldön nem jártam. Nincs mondjuk arra keret, hogy az ember ilyesmit engedjen magának. Hát tetszik tudni gyerekkoromban is, amikor kérdezték hogy mi leszek, azt mondtam, hogy mozdonyvezető. Én szeretem a vasutat. Nekem van 200 öl szőlőm, de ez nem megy a vasut rovására, a szolgálat rovására.

Például most is, hazajöttem, délig lefeküdni aludni, délig tudnék aludni biztos, hát délután mindig omoljak ott az utvaron. Kell a mozgás az embernek. Azt lehet mondani, hogy a hegynek az 50 százalékát ők művelték, a vasutasok. Ha nem a vasutasok, akkor nagyon sok szőlő tonkrement volna. Én megmondom őszintén gyerekkorom óta az volt a vágyam, hogy csak lenne egy kis darab szőlőm. Ha más nem is, de legalább akkora mint ez a haz földje. Én került azért nem olyan kis darab, hanem nagyobb. Ameddig birok, addig dolgozok, aztán hanem csordul, hát cseppen. Hát így megy az egész élet. Elég idős koromba kerültem a vasúthoz, 49 éves koromba, szénrakó voltam ott, szénraktam a mozdonyoknak. Bizony kellett ott menni éjjel nappal, sárba vízbe, mindig, mentem is, kigumyoltak, hogy ilyen bolond is van, mint ez a Márki Péter, hogy a vasúthoz megy 700 forintért, máshol többet keresni. Arra számítottam mégis, hogy az idő kereke halad, aztán csak jó lesz ha egy kis nyugdíjhoz jutok. Hat nem nagy volt a fizetesem, meg a szolgálati időm se, nem olyan sokat kapok. De hát az is jó, mert van mire számítani, hogy ha eljön az idő nem veri el a jég se, a peronoszpóra meg nem eszi, semmi se, aztán kifizetik. Volt a vasúton olyan aki szabadidejében ment horgoszni, én meg aztán mihelyt letettem ott a szerzsámot, jöttem haza, egy picit pihenten, ha felebredtem mentem a szőlőbe. A többiek meg dicsekedtek aztán, hogy ennyi halat fogtak, annyi halat fogtak, de egy se mondta, hogy adok neked egy halat. Mikor aztán eljött a szüret, mindegyik kérdezte, hogy mennyi van, mikor kóstoljuk meg a bort, mikor ez, mikor úgy, mondom, hogy ti is kapalhattatok volna egy kis szőlőt, lenne nektek is borotok, nem kellene a masikra irigykedni. Így mondom meg, ez az igazság. A jövő szakembere a vontatásnál, csak szakközépiskolát végzett ember lehet, akinek a szakmai műveltsége olyan szinten áll, hogy akár egy villamosmozdonyra, akár egy diesel-mozdonyra rá tudják tenni, arra ki tudjak képezni. Meg van a képesítesem a dieselre, 62-be szereztem meg, hát már ez egy tavlati terv, diesel mozdonyra nem igen kerülök, diesel mozdonyt nem is szoktam meg. Hogyha mondjuk áttérek egy dieselmozdonyra, egy két hét kell, hogy az ember belerazódjon, hogy az ember tudja, mikor hova kell nyulni. Én a Sátoráljaujhelyről, a fűtőháztól akkor megyek el, ha fegyelmileg elküldenek. Ott már benne vagyok mindenbe, ismerem a legkört, ismerem az embereket és tudok mindent, és tudok alkalmazkodni, hogy mindig úgy kell, meghajolni, ahogy kívánják. Megelégedett embernek tartom magam, saját magammal, családommal feleségemmel meg vagyok elégedve, és nem is képzeltem el különbet, hogy mást magannak, a munkám után becsületesen meg tudok

élni, hát mondjuk én se tartozok azok a rossz kezesetű emberek közé, a feleségem is megkeresi az 1700-1800 forintot minden hónapba, hát mondjuk én a 3000-3200-t kézhezkapom minden hónapba. De még így is előfordul hogy van egy kis probléma, ide is kéne pénz, oda is kellene pénz, mert az hogy a mindennapi élet, ami a létfenntartáshoz szükséges, az a borzaszto drága. Ennyi terület a szolgálati idő mellett kényelmesen, nyugodtan meglegyen és ez a szolgálatra egyáltalán kihatással nincs. Ezt tisztán azért mondta, hogy hobby. Aki vadászni jár, a puska a vállán, 4-5 kiló, járja a hegyet, járja a határt, az is elfarad egész nap. Szóval szeretek itt a szabadba lenni, szeretek kinn dolgozni, szóval szokták mondani, kinek a pap, kinek a papné, nekem a szőlő. Ez a sajátos probléma alakult ki a sárospataki Kosstűh Tsz-ben, az 59-es általános szervezéseknél a hagyományosan művelt szőlőket is, tagosították, azaz közös művelésre vették és az a későbbiekben megbosszulta magát, olyan munkaerőigényt támasztott, amit a termelészövetkezet saját erejéből nem bírt fedezni. Erre az a határozat született, hogy százalékos művelésre adták ki ezeket a szőlőket. De tapasztalataink inkább negatívak, mint pozitívak, inkább haszonszerzés és egyéb, gyorsgazdagodás vitte az embereket, és ezalatt nemcsak a vasutasokat, hanem mindenkit a szőlőművelésre. Miveleménye, hogy akik saját tulajdonuként művelik kétlaki módon a szőlőt. Ez jó, ennek mint kertész ember is örülök, mert jelentkeznek olyan területeket amit csak kézi erővel lehet művelni és ez a népgazdaság szempontjából is nagyon jelentős. Van olyan réteg, akinek nincs szőlője ugyan, de szabadidejében mint szőlőmunkás dolgozik. Ez a legszegényebb, annak jut a legkevesebb. Van aki a saját, vagy apjától, vagy más uton szerzett szőlőbe dolgozik, egész kis területen, ez az ideális. Szerintem. És van a harmadik, aki talán rossz kifejezést használok, hogy nyereszkeskedésből, haszonszerzésből használ szőlőt. Hát ma a politikai gazdaságtan kategóriái ervenyesek. A szőlőt en a termelészövetkezettől használom bérbé. Az is lehet, hogy megvesszük a bérelt szőlőket, mert a termelészövetkezet végső soron elfogja arusítani. Majdnem minden vasutas, aki szeret mozogni, szereti a szabadidejét munkával eltölteni, az általában mind használ szőlőt. Egyik ember saját magát tönkreteszi, mert van itt olyan, például van itt az utcánkban a Damaska Pista. Neki is egy kislánya van, ugyanugy mint nekem, hát most átépítette a lakását, nagy lakást épített, nagyon szépen berendezte, hát ami szükséges.

Most vett egy hold szőlőt. Ezt most megvettem, ezt a 2300 ölet, hát mondjuk olyan formában, hogy nem kell egyszerre kifizetni. Ugy néz ki, hogy csak ember lát az ember valami, mert a fizetés nem nagyon támaszkodhat. Hát a fizetés. A vasutasoknak elég alacsony a fizetésük, ahhoz hogy teljes mértékben ellássák, tartsák a családot, különösen ott, ahol sok gyerek van, még nehezebb. Végeredményben, ha nagyobb adógot akar megvenni az ember, akkor vár a szüretig és van mire támaszkodni, ezt megvesszük ebből, ha butort vásároltuk, akkor azt a szüretből vettük, ha a hazhoz kellett pótolni, abból vettük. Ha magam nem bírom, akkor szoktam magam mellé venni segítséget. Nagyon drága a napszám, 150 forint, meg egy liter bort is kernek hozzá és ha az ember nincs ott velük, akkor nem is úgy végzik el a munkát. Nagyon lelkiismeretlen munkát csinálnak, és azért amit tudunk elvégezünk mi magunk. Az biztos, hogy jól meg van csinálva. És amit én magamnak csinállok ahhoz még két napszám is kéne. Mert az nem azon iparkodik, hogy többet csináljon, hanem azért hogy a loc.- Ft-ot eltegye ugye. Hogyha nem volna szőlő és az ember egy kicsit több fizetést tudna hozni, akkor el kell menni keremszépen és dolgozni, gondolok itt építkezésre, kőművesnek, vagy segedmunkásnak elmenni. Itt aztán kezdődik a ki-merültség. Ez abból adódik, hogy nincsen szőlője. Anyagi forrása nincsen más, elmegy kőműveshez dolgozni, és ugye többet tud biztosítani a családjának, de hajtani kell, a család érdekében mindent el kell követni. Én mondjuk azon igyekszem általában hogy főképpen, amikor éjszaka szolgálom, akkor nem fekszem le, hanem megyek és folytatom a munkát. Majdnem minden harmadik ember azon dolgozik, akiknek most talán nincsen, még tán igyekeznek venni is, vagy herbe és mennek és dolgozassák ugye. Ha teszem azt választani kellene, hogy a vasutas szakma, vagy a szőlészet, akkor mit választana? Hát én ezt diplomatikusan megválaszolom, mind a kettőt. Mind a kettőt. Ott fizikailag nem vagyok megterhelve, szolgálathoz, itt ez feltétlenül szükséges, hogy itt megterheljem magamat. Ez olyan testmozgás, izomlazítás, vagy ehhez hasonló. Ez feltétlenül szükséges. Nem beszélve arról, hogy Tokajnegyalján a jó borocskát is megisszuk.

Az ember amikor eldolgozza magát fizikailag, már nem is tud úgy koncentrálni, és ehhez szükséges a jó kávé és ehhez hasonló. Hogy a vérkeringés egy kicsit megzavarja az embert. És egész hátor az ember És az ember aztán kimerül és jelentkeznek betegségek es ehhez hasonló, fáradtságok, míg az ember ilyenkor bírja, avval nem törődve, hogy öt év múlva, 10 év múlva mi fog történni. Máról hónapra az ember igyekszik, minél többet, hogy elsősorban csak a családnak nyujtsa. Mert mindenkinek egyformán van joga az elethez. Mende. 1968. Megtörtént Mende állomás hibájából, országot megrázó súlyos baleset. Hogy mi volt a balesetnek az oka én legfőképpen abban látom, hogy az az örületes gyors fejlődés, olyan iramba megy a fejlődés, hogy az emberek egyszerű emberek nem tudják követni. Ez a modern berendezés, ez a dominó berendezést akkor helylzték üzembe, Szantai Ferenc, aki akkor szolgálatba volt, nem tudta még magát beleelni és nem tudta úgy eljáratítani, ennek a kezelésével járó munkát, ő ehelyett a gomb helyett, ezt a gombot nyomta, amely a helyes vagányról ide irányította, a helytelen vagányra. Hat tévedés mindenütt előfordulhat. Rossz gombot más munkaterületen is megnyomhatunk, hogy úgy mondjam, mindenesetre ez a berendezés rendkívül modern, cél az, hogy minél több vonal ezzel a modern berendezéssel szereltessek fel. Dolgozóinknak egy pár évvel, egy pár evtizeddel ezelőtt, súlyos lakásproblémái voltak es ma mar szinten Sárospatakon a vasutasok dolgozók körében egy-két kset kivételével nincs lakásprobléma, teljesen új településeket hoztak létre saját maguknak; ezt a fizetésükből nem bírták volna teljesen megoldani. Mar a fiatalabb korosztály az én véleményem szerint nem fogja csinálni. Nem fogja csinálni, mert gyakorlatulag tudom, hogy ahol 16-17 éves fiu és lány gyerekek vannak a családban, inkább a szomszéd megy segíteni az illető vasutas kétlaki dolgozónak a szőlőmunkába, mint a saját gyereke. Ebből arra következtetek, hogy ez 10-15 év múlva elhal.

Közreműködtek: Nádasi János sárospataki vonalfőnök, Szigetvari József mendei állomásfőnök, Kurucz József kertesz mérnök, Dankó Janos, Márki Péter, Takács Bertalan, Tamaska István, Váradi Andras.

LEBENSFORM

/Életforma/

Konsulent : István Lázár

Dramaturg: István Zsugán

Kamera: István Zöldi

Toningenieur : Zoltán Toldy

Schnitt: Ilona Kovács

Produktionsleiter : Alajos Paulus

Drehbuch und Regie: László Nédagy

MA FILM REPORTAGE UND DOKUMENTARFILM STUDIO, Budapest

Die Gesamtanzahl unserer Werkstätigen beträgt ungefähr 400 Personen. Daraus befassen sich so 50-60% mit Weinbau. Das verursacht uns ziemlich viele Probleme, denn man hat, ausser der Durchführung der grossen Eisenbahn-Arbeiten, auch die Kultivierung der kleinen, sich im Privateigentum befindenden Weingärten zu sichern. Ich bin gezwungen mich darüber zu informieren, denn die Arbeiten, die Urlaube, die Umdisponierungen müssen demgemäss vorgenommen werden, denn es ist nicht gleich, ob das Nationalvermögen, sei es auch im Privateigentum, zugrunde geht oder nicht. Wir müssen diese Arbeit befördern. Es ist ein sehr schweres Problem, dass zu dieser Zeit die Leute sehr müde sind. Und unsere Statute, unsere Anweisungen schreiben es vor, dass man müde Werkstätige nicht in Arbeit stellen darf. Dem können wir gar nicht Folge leisten, denn wir sehen, dass sie müde sind. Den ganzen Tag arbeiten sie mit der Weinlese, abends kommt das Stückeln, das Treten, das verzieht sich bis 2-3

Uhr nachts und in der früh muss man arbeiten. Es gibt also Fälle, wo ein Mensch 36 Stunden auf den Beinen ist. Das geht so, ob wir es wollen, oder nicht, mit Gewalt können wir die Werktätigen nicht ins Bett zwingen. Unsere Unfälle, die vorkommen, seien es mit Leuten oder mit Dingen, fallen im allgemeinen nicht auf diese Zeit. Im Gegenteil, zu dieser Zeit, wo die Leute mit ihren zweierlei Tätigkeiten, mit einer grösseren Intensität in Anspruch genommen sind, ist es im allgemeinen charakteristisch, wir haben die Erfahrung gemacht, dass sie ihre Arbeit mit mehr Aufmerksamkeit machen. Es ist erstaunlich, wie die Leute das leisten können. Ich halte es oft menschlich für unrichtig, dieses Überermüden, denn es macht die Leute früher alt, und eventuell, obzwar es sich durch Unfälle nicht zeigt, ist das doch ein negatives Ergebnis, dass der Prozent der Kranken nach den Weinlesen höher ist, als in anderen Perioden.

Bei der Eisenbahn habe ich mich bei Bahnerhaltung gemeldet als Arbeiter, habe mich bestrebt, habe gelernt, und so kam ich her. Lieben Sie das Motorleiten? Sicher, ich habe es gerne, das Funktionieren des Motors selber, alles. Und ich reise auch besonders gerne, denn würde ich es nicht gerne tun, würde ich es nicht machen.

Waren Sie schon im Ausland? Ich war noch nicht im Ausland. Sagen wir, es gibt kein Budget dazu, dass man sich so etwas erlauben sollte.

Wissen Sie, schon als Kind als man mich fragte, was ich sein werde, sagte ich Lokomotivführer. Ich liebe die Eisenbahn. Ich habe 200 Klafter Weingarten, aber das geht nicht zuschaden der Eisenbahn, zu Schaden des Dienstes.

Auch jetzt zum Beispiel, ich bin nach Hause gekommen, lege mich bis Mittag schlafen, ich könnte sicherlich bis Mittag schlafen, aber am Nachmittag bin ich schon immer am Hof. Man braucht Bewegung.

Man kann sagen, dass 50 Prozent des Berges von den Eisenbahnern bebaut wurde. Hätten die Eisenbahner es nicht getan, wäre viel Weinbau zugrunde gegangen. Ich sage es aufrichtig, seit meiner Kindheit hatte ich den Wunsch einen kleinen Weingarten zu besitzen. Wenn nicht mehr, wenigstens soviel wie das Land um dieses Haus. Und ich habe nicht einmal ein so kleines Stück, sondern ein grösseres. Solange ich kann, arbeite ich, und wenn es nicht mehr so gut geht, dann geht es eben schlechter. So vergeht das ganze Leben. Ich kam schon ziemlich alt zu der Eisenbahn, im Alter von 49 Jahren. Ich war Kohlenlader dort, ich lud Kohle für die Lokomotiven. Ja, da musste man gehen, Tag und Nacht, in Regen und Schnee und ich ging auch. Man verspottete mich, dass es solche Narren gibt, wie diesen Péter ~~W~~^{senbahn}irki, der geht zu der Eisenbahnarbeiten für 700 Forint, anderswo würde er mehr verdienen. Ich rechnete doch darauf, dass die Zeit vergeht, es wird doch gut kommen, wenn ich eine kleine Pension haben werde. Ich hatte kein grosses Gehalt, auch keine lange Dienstzeit, ich bekomme nicht so viel. Aber es ist doch gut, wenn man darauf rechnen kann, das wird nicht vom Wetter und Hagel zugrunde gerichtet, nicht von Würmern zerfressen, nichts kann dem passieren und gezahlt wird sie doch. Es gab Leute bei der Eisenbahn, die in der freien Zeit angeln gingen, ich kam nach Hause, sobald ich dort das Werkzeug ablegte, ruhte mich ein bisschen aus, und als ich aufwachte, ging ich in den Weingarten.

Die Anderen rühmten sich dann, dass sie so und so viel Fische gefangen hätten, aber keiner sagte, ich schenke dir einen Fisch. Als aber dann die Weinlese kam, da fragten alle, wie viel da wäre, und wann wir den Wein kosten, wann und wo, und da sagte ich, ihr hättet auch arbeiten können am Weinberg, dann hättet Ihr auch Wein, und müsstet nicht den Anderen beneiden. So sage ich es, das ist die Wahrheit.

Der Fachmann der Zukunft, beim Schleppen, kann nur ein solcher sein, der eine Fachmittelschule gemacht hat, dessen Fachkenntnis auf einem solchen Niveau steht, dass man ihn auf eine elektrische Lokomotive oder eine Diesel-Lokomotive setzen kann, auf diese ausbilden kann. Ich habe meine Schulung auf die Diesel, ich verschaffte sie in 1962, das ist schon ein Zukunftsplan, es ist unwahrscheinlich, dass ich auf eine Diesel komme, ich bin gar nicht an die Diesel-Lokomotive gewöhnt. Wenn ich, sagen wir, auf eine Diesel gesetzt werde, so braucht man 1-2 Wochen, bis man in Übung kommt, damit man weiss, wohin man greifen soll. Ich würde von Sátoraljaújhely, vom Heizhaus nur dann fortgehen, wenn man mich entlassen würde. Ich kenne die Atmosphäre, bin schon in allem, was weiss alles, kenne die Leute und kann mich anpassen, dass man sich immer so beugen muss, wie man es wünscht.

Ich halte mich für einen zufriedenen Menschen, bin mit mir selber, mit meiner Frau, meiner Familie zufrieden und habe mir gar nichts besseres oder anderes vorgestellt. Nach meiner Arbeit kann ich anständig leben, sagen wir, ich gehöre auch nicht zu den schlecht bezahlten Leuten, meine Frau verdient

auch jeden Monat die 1700-1800 Forint, und ich bekomme im Monat so 3000-3200 in die Hand. Aber auch so noch ergibt es sich, dass es ein kleines Problem gibt, dahin brauchte man Geld, dorthin brauchte man Geld, denn das Alltagsleben, was man zum Lebensunterhalt braucht ist furchtbar teuer.

So viel Land kann neben der Dienstzeit ruhig da sein, das hat gar keine Einwirkung auf den ~~Kinnak~~ Dienst. Ich sage, das ist ein Hobby. Wer auf die Jagd geht, mit der Flinte von 4-5 Kilo auf der Schulter und ganzen Tag über Berg und Tal geht, der wird auch vom ganzen Tag müde. Kurz, ich bin gerne hier im Freien, ich arbeite gerne draussen, jedes Tierchen hat sein Manierchen, ich den Weinberg.

In der Kossuth Ko-operative in Sárospatak ergab sich das eigenartige Problem, dass man in 1959 bei der allgemeinen Organisierung auch die traditionell bebauten Weinberge in gemeinsame Arbeit nahm und das hat sich dann später gerächt, solche Arbeitskraft-Ansprüche erhoben, welche die Kooperative aus eigener Kraft nicht herschaffen konnte. Da wurde der Beschluss gebracht, dass man diese Weingärten auf prozentuellen Anbau vermietet hatte. Aber unsere Erfahrungen sind eher negativ, als positiv, die Leute wollten raschen Profit, rasch reich werden, und das bewog nicht nur die Eisenbahner, sondern alle, sich mit Weinbau zu befassen.

Was ist Ihre Meinung über jene, die als eigenes Gut, neben ihrem Befuf, den Weinberg bearbeiten? Das ist gut, dem freue ich mich auch als Gärtner, denn auch solche Gebiete werden bearbeitet, die man nur mit Handkraft bearbeiten kann und das ist auch für die Volkswirtschaft von grosser Bedeutung.

Es gibt eine Schichte, die selber zwar keinen Weingarten haben, aber in ihrer freien Zeit als Weinbergarbeiter abbe- tet, die sind die Aermsten, die haben das Wenigste. Dann gibt es Andere, die auf eigenem, vom Vater geerbten oder anderswie verschafften Weinberg arbeiten, auf einem ganz kleinen Gebiet, das ist das Ideale. Meiner Ansicht nach. Und dann gibt es eine dritte Schichte, die, vielleicht benütze ich den unrichtigen Ausdruck, aus Profitsucht sich mit Weinbau befasst. Heute sind die Kategorien der politischen Wirtschaft gültig. Ich benütze den Weinberg in Pacht, von der Kooperative. Es kann auch sein, dass wir diese gepachteten Weingärten kaufen werden, den, letzten Endes, wird die Kooperative diese verkaufen. Fast alle Eisenbahner, die sich gerne bewegen, die gerne ihre freie Zeit mit Arbeit verbringen, befassen sich mit Weinbau. Es gibt Leute, die sich selber zugrunde richten, da ist zum Beispiel, in unserer Gasse der Pista Damaska. Er hat auch eine kleine Tochter eben so wie ich, jetzt hat er seine Wohnung umgebaut, eine grosse Wohnung hat er gebaut, hat sie sehr schön eingerichtet, so wie es notwendig ist. Jetzt hat er ein Joch Weinbau gekauft. Das habe ich jetzt gekauft diese 2300 Klafter, sagen wir in der Form, dass man es nicht auf einmal bezahlen muss. Es sieht so aus, dass man nur aus dem etwas sieht, denn auf das Gehalt kann man nicht sehr bauen. Ja, das Gehalt. Die Eisenbahner haben ein ziemlich niedriges Gehalt, dazu, dass sie die Familiex in vollem Masse versehen, besonders

wo es viele Kinder gibt, ist es noch viel schwerer. Letzten Endes, wenn man sich etwas Grösseres kaufen will, dann wartet man bis zur Weinlese, dann hat man, worauf man sich stützen kann, das kaufen wir daraus, wenn wir Möbel kauften, so kauften wir sie aus der Weinlese, wenn man zum Haus ersetzen musste, so kauften wir es daraus. Wenn ich es selber nicht schaffe, dann nehme ich Hilfe. Der Tageslohn ist sehr teuer, 150 Forint, und auch einen Liter Wein verlangen sie dazu und wenn man nicht dort ist mit ihnen, so machen sie die Arbeit gar nicht richtig. Sie machen eine sehr gewissenlose Arbeit und deshalb machen wir alles, was wir nur schaffen können, selber. Dann ist es sicher, dass es gut gemacht ist. Und was ich für mich selber mache, dazu brauchte ich sogar zwei Tagelöhner. Denn der ist nicht daran bestrebt mehr zu machen, sondern die 100 Forint einzustecken, nicht wahr ? Wenn kein Weinberg da wäre und man etwas mehr Geld haben möchte, dann müsste man gehen und arbeiten, ich meine hier ~~xx~~ zu Bauarbeiten, als Maurer oder als Hilfarbeiter müsste man arbeiten. Und da beginnt die Erschöpfung. Das ergibt sich daraus, wenn man keinen Weingarten hat. Hat man keine andere finanzielle Quelle, geht man zu Maurern arbeiten und da kann man mehr für die Familie sichern, aber man muss schuften, im Interesse der Familie muss man alles tun. Ich bin im allgemeinen daran bestrebt, dass wenn ich nachts im Dienst bin, dann lege ich mich nicht schlafen sondern gehe und setze die Arbeit fort. Fast jeder dritte Mensch

arbeitet so und jene die noch keinen Weingarten haben, die sind bestrebt einen zu kaufen oder pachten und gehen und arbeiten dort.

Wenn Sie, sagen wir, zu wählen hätten, ob Eisenbahn, oder Weinbau, was möchten Sie dann wählen?

Darauf antworte ich diplomatisch: beide. Alle beide. Dort bin ich physisch nicht belastet im Dienst, hier ist es unbedingt notwendig, dass ich mich belaste. Das ist eine Körperbewegung, eine Lockerung der Muskeln, oder so etwas ähnliches. Das ist unbedingt notwendig. Um gar nicht zu erwähnen, dass wir in Tokajhegyalja den guten Wein auch trinken. Wenn man sich physisch abarbeitet, dann kann man gar nicht so konzentrieren und dazu ist der gute Rio Kaffee und Aehnliches notwendig. Dass der Blutkreislauf einen ein bisschen störe. Und man wird ganz mutig. Und dann wird man erschöpft und Krankheiten melden sich an und Ähnliches, und Müdigkeiten man hält es aus, man kümmert sich nicht damit, was nach fünf oder zehn Jahren passieren wird. Von heute auf morgen ist man bestrebt je mehr der Familie zu bieten, denn jeder hat das gleiche Recht zum Leben.

Mende, 1968. Es geschah aus dem Fehler der Station Mende, eine das ganze Land erschütternde schwere Katastrophe.

Was die Ursache dieses Unfalles war, das sehe ich vorerst darin, dass diese wahnsinnig rasche Entwicklung, die Entwicklung in einem solchen rasenden Tempo vorgeht, dass ihr die einfachen Menschen nicht nachkommen können. Diese moderne Einrichtung, diese Domino-Einrichtung wurde damals in Betrieb gesetzt und Ferenc Szántai, der dann im Dienst

dreinleben und konnte sich noch nicht die Handhabung aneignen, anstatt dieses Knopfes drückte er den Knopf der den Zug vom richtigen Geleise hierher auf das unrichtige Geleise leitete. Ein Irrtum kann überall vorkommen. Einen schlechten Knopf können wir auch auf einem anderen Arbeitsgebiet drücken, allerdings ist diese Einrichtung sehr modern, das Ziel ist, dass man je mehr Linien mit dieser modernen Einrichtung versehen solle.

Unsere Werktätigen hatten vor ein Paar Jahren, vor ein Paar Jahrzehnten, schwere Wohnungsprobleme und heute ~~xxx~~ gibt es in Sárospatak, im Kreise der Eisenbahner, mit ein-zwei Ausnahmen, kein Wohnungsproblem, sie hatten sich ganz neue Siedlungen geschaffen, für sich selber und das hätten sie aus ihrem Gehalt nicht völlig lösen können. Die jüngere Generation wird es meiner Ansicht nach nicht mehr machen, denn ich weiss es aus Erfahrung, dass wo es in der Familie Jungen oder Mädchen von 16-17 Jahren gibt, da geht eher der Nachbar dem anderen Eisenbahner helfen auf den Weinberg, als seine eigenen Kinder. Daraus schliesse ich, dass dieser Brauch in 10-15 Jahren ausstirbt.

Es wirkten mit : Hénos Nédasi Linienschef in Sárospatak, József Szigetvári, Stations-Schef in Mende, József Kurucz, Gartenbauingenieur, János Bankó, Péter Márki, Bertalan Takács, István Tamaska, András Váradi.

É L E T F O R M A

Dokumentumfilm
forgatókönyve

L á z á r I s t v á n
ötletéből

írta :

N á d a s y L á s z l ó

M A F I L M

Dokumentumfilm Stúdió

1971.

KONCEPCIÓ

Mindenekelőtt indokolni szeretném, miért változtattam meg az eredeti címet, holott az "Egyebkent vasutas" jó cím és pontosan kifejez egy koncepciót. A változtatás épp azért történt, mert az írói tevékenység tapasztalatai, benyomásai alapján úgy ítélem meg: bizonyos mértékig változtatni kell az eredeti koncepción. Nem abban az értelemben, hogy el kell vetni és mással helyettesíteni; inkább bizonyos adottságok szerint konkretizálni s ha lehet, mélyíteni. Lázár István maga is hangsúlyozza vázlatában, hogy az általa kifejtett "problematika alapján többféle film is elképzelhető. Elhatározás és körülmények dolga, hogy milyen forma, megközelítés, helyszín stb. lesz a legcélravezetőbb."

A dokumentarista kétféleképpen járhat el: kikeresheti a maga koncepcióját hitelesítő riportalanyokat, vagy ellenkezőleg, a riportalanyok vallomásaiból igyekszik levonni valamiféle koncepciót. Mindketten módszer - mind a "deduktív", mind az "induktív" - célravezető lehet, alkalmas a valóság föltárására: ha a koncepció nem mond ellent a valóságnak, illetve ha a riportalanyok vallomásai és a bemutatott életmozzanatok hitelesek. Mindketten esetben /a valóságban persze nem két alternatíváról, hanem az említett két módszer különféle variációiról van szó/ a koncepció kontrollja a föltárt, illetve bemutatott valóságot. Meggyőződésem, hogy sohasem szabad a valóságot "módosítani" valamely koncepció kívánalmai szerint, ellenkezőleg: a koncepciót kell módosítani, ott és annyiban, ahol és amennyiben nem felel meg a valóságnak.

A mi esetünkben koncepció és valóság dilemája a következőképpen fest. Filmünk a kétlaki vasutasokról szól. A kétlakiságról éveken át csak pejoratív értelemben beszéltünk, e fogalomról szinte már reflexszerűen rögződött a tudatunkba, hogy helytelen, elmaradott életformát jelöl. Így hát - talán nem is annyira Lázár István vázlatára nyomán,

mint inkább a kétlakiság fogalmához kötődő negatív asszociációk következtében - azzal a koncepcionális elképzelessel láttam munkához, hogy valami egyértelműen helytelen jelenséget kell tetteznem, hogy az életformát, amit majd bemutatok, egyértelműen kell elítelnem. Kissé ezt sugallta, ennek a koncepciónak felelt meg az "Egyebkent vasutas" cím is. Nos, a valóság ugyan nem cáfolta meg a koncepciót, de mindenestre jóval komplexebb, bonyolultabb problematikát tárt föl, mintsem feltételeztem. És azt hiszem, többet használunk az ügynek, jobban szolgálhatjuk az eredeti koncepciót, ha ezt a bonyolultságot és komplexitást nem hagyjuk figyelmen kívül.

Hangsúlyozni szeretném, nem arról van szó, mintha tulságosan befolyásoltatni hagytam volna magam, mintha a hegyaljai kétlaki vasutasok meggyőztek volna, hogy az ő életformájuk az életformák lehető legjobbika. Továbbra is az a véleményem, hogy a kétlakiság általában: keserves és korszerűtlen életmód, s különös tekintettel a vasut műszaki fejlődésére, adott esetben mások életét is veszélyeztető életmód, Am a kétlakiságról általában csupán közhelyeket ismételhetünk. A mi feladatunk nehezsége és szépsége éppen abban rajlik, hogy egy konkrét milióban kell konkrét emberi és társadalmi viszonylatokat föltárnunk. Azt kell kutatnunk: miért, hogy ez az elmaradott, beszűkült, önkzsákmányoló életforma oly makacsul tartja magát, sőt az utóbbi években újra tért nyer, mintegy ujratermelődik? Magyarazhatja-e mindezt csupán tudati elmaradottság? Másrészt: hogyan fest ez az életforma itt és most, tehát az adott milióban, a kiválasztott riportalányok esetében.

Ha mindenáron, ha dogmatikusan ragaszkodnak az eredeti koncepcióhoz, azt mondanám: mielőtt forgatásra szánjuk el magunkat, nézzünk körül más téjkörzetekben, hátha a hegyaljainál - a kétlakiság negatívumai szempontjából - jellemzőbb, reprezentatív viszonyokat is ta-

lalhatunk. Bár ez lehetséges, sőt valószínű, az a véleményem, épp a hegyaljai viszonyok specifikus, különös volta teszi lehetővé, hogy ebben a témakörben a közhelyeket meghaladó, melyebb vizsgalódást vegezhessünk. Vagyis azt tartom /es ebben Lázár Istvánnal tökéletesen egyetértünk/: érdekesebb filmet készíthetünk, ha eredeti koncepciónkhoz - anélkül, hogy földanánk - nem mereven ragaszkodunk, ha batran ütköztetjük az eszelet valósággal. Lehet, ebből az ütközesből szikrák is kipattannak, ahogy a kës ele is szikrat vet a köszörükövön. De ettől csak élesedik.

Miben áll a hegyaljai ketlakisag specifikuma? Mindenekelőtt abban, hogy a hegyaljai vasutasok - jövedelmük kiegészítéseként - nem általában mezőgazdasági termeléssel, hanem konkrétan a mezőgazdasag egyik ágazatával: szőlőműveléssel foglalkoznak. S ez Hegyalján azt jelenti, hogy "tudatuktól függetlenül" - egyeni-családi celjaikon túl - egy osi hagyományt apolnak kiegészítő tevékenységükkel, ugy is fogalmazhatnam: egy kultura folyamatos meglétet biztosítják. Miert? Mert a Hegyalján a szőlőművelés gépesítése nem egyertelműen haladó folyamat, pontosabban: az adott hazai műszaki-gazdasági-társadalmi színvonalon a Hegyalja meredekeire telepített szőlők vagy ebek harmincadjára kerülnek, vagy továbbra is kezi műveléssel kell megoldanunk üzemeltetésüket. S meg kell oldanunk valahogyan, mert a sajátos hegyaljai minőséget épp a meredekre telepített szőlők folyamatos művelése biztosítja.

Hadd idézzem egyik leendő riportalanyunk - Dankó János mezdonyvezető - szavait: "Minél följebb megyünk, annál jobb a bor minősége. De minél följebb megyünk, a gépi művelés annál inkább lehetetlen, ott fönt a traktor visszaeshet, az ilyesmi életveszélyes. Azt lehet mondani, a megmaradt nem gépi művelésű szőlők ötven százalékát a vasutasok tartják fenn. Régebben is öt tartották fenn, hosszú dió keresztül. Ha nem volnának a vasutasok, még több szőlő tönkrement volna a hegyen."

Kurucz József - a sarospataki Kossuth TSZ agronómusa - hivatalból is, személyes meggyőződése szerint is ellenlábas a kétlakiságnak, az adott állapottal elégedetlen, nem tartja kielégítő megoldásnak. Annál érdekesebb, hogy információi megis az iment idézett álláspontot támasztják alá.

Mint elmondta, a Kossuth TSZ 1949-ben létesült, 1953-ban öt másik TSZ-szel párhuzamosan működött, 1963-ban ezek a Kossuth-tal egyesültek. Ez évtől számítva tehát elvileg elhárultak a műszaki fejlődés akadályai, hiszen a sarospataki határ minden fogyatkozó régi és szaporodó új szőlőtelepítése egységes irányítású szövetkezeti tulajdonba került. Az irányítás koncepciózus volt, a szövetkezet jelentős beruházásokat eszközölt. Megis - vagy épp ezért - 1965-től számíthatóan egyre súlyosabb gazdasági problémákkal kerültek szembe. Ezt juttatja kifejezésre a tény: a szövetkezetnek hamarosan mintegy 150 holdnyi régi telepítésű szőlő részletes művelésre kellett kiadnia. Kurucz József szavait idézve: "akkoriban meg tartotta magát az a hiedelem, hogy a szőlőből hamar meg lehet gazdagodni." Azaz: a részes művelők közül sokan - köztük nem egy vasutas is - arra törekedtek, hogy mihamarabb minél nagyobb haszonra tegyenek szert, tehát kizsárolták - nemcsak önmagukat - a részes-haszonra kapott régi szőlőtelepítéseket is. Következésképpen: mára mintegy 35 holdnyira csökkent a TSZ hagyományos, csupán kezi műveléssel fenntartható szőlőbirtoka. A többi - közel 120 holdnyi szőlő, épp a legértékesebbjéből - nem egészen tíz év leforgása alatt elpusztult tönkrement.

Mindebből ketfele konkluziót lehet levenni. Egyrészt azt, hogy a kétlakiság társadalomellenes tendencia is lehet. De másrészt azt is: Hegyalja meredekjein adott körülményeink között csak azoktól várhatunk szakértelmet, gondos kezelést, fölujtitást, tehát nemgazdasági szempontból is hasznos termelést, akik bármilyen kicsi területű szőlőbirtokukat a magukénak tekinthetik, személyes tulajdonukként művelik. Azaz: mindezekelőtt a kétlaki vasutasoktól. Ez az igazság.

Mit mond Nádasi János, a sarospataki allomasfőnök, akinek nincs szülője s inkább csak a kétlakiság hátrányaival találkozik?

Először is a tenyt közli: "A sarospataki vasutasok mintegy huszhuszenöt százaleka ketlaki". De mindjart hozzateszi: "Nem mindegy, hogy ez a nemzeti vagyon, ha magantulajdonban van is, elvesz-e vagy sem. Elő kell segitenünk, ha akarjuk, ha nem, a ketlakiak szőlőművelő munkáját. A vezetes szempontjaból ez bizony problémákat jelent: ugy beosztani a szabadnapokat, hosszabb szabadsagokat, hogy mindez megfeleljen a dolgozók kivanalmainak, is a vasuti munka követelményeinek is. Am ha a vezetes nem alkalmazkodna ehhez az adottsaghoz, csak rentana a helyzeten. Igaz, tavasszal a ketáguzas /ketagu: csakányszerű kapa/, ősszel szüret idején a szokasosnal faradtabban jönnek-mennek munkából-munkába az emberek, hiszen neha harminchat órat is dolgoznak egyfolytában. Alapszabályuk pedig azt írja elő: fáradt dolgozót munkaba állítani nem lehet. Oszinten megmondom, ennek az előirásnak - az említett időszakokban - nem tudunk eleget tenni. Erőszakkal nem fektethetjük ágyba a dolgozóinkat. Különösen az őszi csucsforgalom lebonyolításában vannak nehézségeink, mert egybeesik a szürettel. Ez egyebkent nem mutatkozik meg balesetekben, hiszen dolgozóink tudják: egyetlen baleset ebben az idoszakban bizonyára drasztikus intézkedéseket vonna maga után. Így hat a vasuti munka ilyenkor sem szenved csobát. Sot, az a tapasztalatom: minél jobban tekintetbe veszi a vezetés a ketlakiak igényeit, annál jobban tekintettel vannak ok is a vezetes, a vasut követelményeire. Sokszor elcsodalkozom rajta: mennyit bír egy ember dolgozni. Emberileg - őszinten szólva - nem is tartom helyesnek ezt a tulsagos kifáradást. Megis meg kell követelnem. A hatása rendszerint utólag mutatkozik meg: novemberben, tehát szüret után, általában öt-tíz százalékkal megugrik a betegstatisztika."

Miert vállalják a vsutasok a többletmunkat?

Káczi Elemer motorvezető szerint "valami ősi szeretet" készíteti őket erre, "egy bizonyos passzió" számukra a szőlőművelés. "Amikor az ember hazajön a munkából, nem kezd rögtön dolgozni a szőlőben. Előbb elmegy egyik szőlőtőkéjétől a másikig, nézegeti, és ez olyan jóleső érzés, megnyugvás. A szőlőművelés a vasutas számára tulajdonképpen pihenés".

Váradi András mozdonyvezető szerint is: a szőlőművelés a szabadidő ésszerű felhasználása és pihenés. "Épp úgy, mint aki horgászni jár, vagy vadászni jár, vagy a természetet járja; neki az a pihenés, nekem meg ez. Ha valaki elmegy horgászni, az ott lesi a vízparton a horgot, hogy a hal mikor harap. Az se alhat, mert figyelni kell. Aki vadászni jár? A puska a vállán, négy-öt kiló, járja a hegyet, járja a határt, az is elfárad egész nap. Nem mondom, akik napszámba járnak, azoknak 300-400 tőket meg kell kapálni; nekem 120 tőke egy napra a norma. Ha megcsinalom, akkor leteszem a kapát, tovább nem dolgozom".

Meg sok hasonló nyilatkozatot idézhetnek. Persze a kép akkor teljes, ha nemcsak a nyilatkozatokat hallgatjuk meg, de megnézzük a Kinizsi utcában az utóbbi néhány évben épült vadonutuj házak sorát is. A kétlaki vasutasok mindenekelőtt lakásproblémájukat oldották meg, egész lakótelepeket hoztak létre néhány év alatt. De sok helyen már motor is van, sőt Trabant, egy helyen pedig traktor is akad a háznál. Mindez arra vall: az imenti érvelésben jó adag vedekezés van, figyelemelterelés, félelem a kétlakiság fogalmának pejoratív értelmezésétől. De van benne igazság is: a szőlőművelést /mint általában a kertészkedést/ föl lehet fogni szórakozásnak is. Hogy valóban az-e: egyrészt emberi magatartás, másrészt birtoknagyság kérdése.

Ismétlem: nem a kétlakiság apológiája a célom, ellenkezőleg, inkább bírálni akarom ezt az életformát. De bírálatom csak akkor lehet ütőképes, ha differenciált szemlélettel párosul, ha számol az arnyala-

tokkal, ha igyekszik a problematika melyere hatolni: mind a társadalmi-gazdasági, mint a személyes-emberi motívumok szempontjából. Terepszemlénk tapasztalatai mindenesetre arra intenek: nem indulhatunk ki abból a principiumból, hogy a kétlakiság valami abszolút rossz. Annal kevésbé, mert a fogalom nem egységes reteget, nem egységes magatartást jelöl; ha megkiserelünk a címke mögé nézni, a variációk meglepő gazdagsága tárul elénk. S épp a hegyaljai viszonyok specificuma jelzi: ha nem a harácsolás, a mindenáron való pénz-szerzés vágya a fődeterminans, az ipari és mezőgazdasági tevékenység önként vállalt kettősségében benérezlik egy harmónikus életforma lehetősége is.

MÓDSZER

Ha módszertani szempontból közelítjük meg a problémát, hasonló következtetésekre juthatunk. A terepszemlén az volt a tapasztalatunk: minél kevésbé erzelgettük a riportalányokkal, hogy életformájukat bírálni akarjuk, annál őszintebben nyilatkoztak meg. S minél őszintebben nyilatkoztak meg, annál jobban rőtárult életformájuk, az is, ami benne bírálni való.

Azt hiszem, a riportoknak ez a szükségszerű módszere lenyegében a film egészenek módszere lehet: a nézőt is jobban meggyőzhetjük koncepciónk igazságáról, ha egy életformát tárgyilagosan - részleteiben is pontosan - bemutatunk s megítéléset mintegy rabizzuk, mint ha a kétlakiság fogalmából, mint közhelyszerű előítéletből indulunk ki, ha eleve elítéljük azt, amit bemutatunk. A riportter tulságos elfogultsága a nézőből rendszerint ellentétes előjelű elfogultságot vált ki; a riportter es a kamera tárgyilagossága mindig meggyőző.

CSELEKMENY

Hegyaljan egyebként érdemes az interju módszerevel elni: a hegyaljai emberek eleinte zarkóztak ugyan, de ha föloldodnak es megnyilatkoznak, szepen, őszinten, magyarul beszélnek. Megis: a tema lehetővé teszi, hogy ne csupan az interjúkra támaszkodjunk, hogy a filmnek egy konkrét térben es időben meghatározott cselekménye legyen. Mindazt ugyanis, amit témánkról mondani tudunk es akarunk, összefoghatjuk egy vasutas-család harminchat óras cselekvés-sorozataban.

Arra gondolok, hogy egy kiválasztott riportalanyt a kamerával szinte percről-percre követve, bemutatom: hogyan oldja meg egy hegyaljai kétlaki vasutas a szüretet, hogyan egyeztetí össze vasuti munkáját a szüret sokrétű feladataival. Ez azt jelenti, hogy nemcsak a kiválasztott riportalanyt tudom bemutatni es jellemezni, hanem a hegyaljai kétlakiak több érdekes es jellemző típusát. Egymagában ugyanis senki nem győzné a munkát; a kétlaki életforma szinte rakenszerűti az embereket, hogy egyfajta furcsa, modern faluközösséget hozzanak létre, hogy mindenféle módon kooperáljanak, segítsek egymást. Ha kevés a szabadidő, munkaerőre van szükség, ha egyáltalán nincs szabadidő: helyettesre. A szállításhoz szükség van fogatra vagy traktorra /neha több szereket is vontat egy pár ló,/ szükség van fokolóra, présre, hordókora, stb. Es mindenekeelőtt szükség van szakertelemre, hiszen nem mindenki ért mindenhez egyformán, a szőlőművelés meglehetősen bonyolult tudomány. Egy-egy szüret vagy más nagyobb munkák idején megmozdul az egész közösség; s ez önmagában is elmény mindazoknak, akik résztvesznek a megmozdulásban. Ezt a mozgást, e mozgás sajátos drámaiságát szeretném tetteeneni, s cselekvés közben bemutatni a megszólaltatott riportalanyokat, akiket egyebként nem esetlegesen válogatnék össze, hanem úgy, hogy a hegyaljai kétlakiak egy-egy jellegzetes típusát reprezentálják.

FORMA

Formailag bizonyos kontraszt-hatásokra épülne a film. Egyrészt kép és hang kontrasztjára: interjúkat, vallomásokat hallunk - közben cselekvő embereket látunk. Latjuk, hogy mi történik, s közben halljuk, hogyan értelmezik maguk a cselekvők a történeteket /időnként persze szinkron-hangos felvetelekt is alkalmaznánk./ Másrészt a két váltakozó helyszín - a vasut és a szőlő - ketfeleképpen fotografált képi kontrasztjára: a vasuton általában széles látószögű optikával, a szőlőben általában teleobjektívvel készítjük a felveteleket. Ez látszólag ugyan ellentmond az adottságoknak, hiszen a szőlő a tajban van, a vasuti tevékenység pedig meghatározott munkahelyekhez kötődik, mondanivalónk szempontjából mégis ezt a módszert tartom célravezetőnek. Két okból is: egyrészt, mert a vasuti tevékenység rutin-munka, ott kevesbe zavarja az embereket a kamera, s oszintébb, intimebb megnyilvánulásokat inkább a szőlőben, a szüreten varhatunk, de másrészt és főként azért, mert ezzel a módszerrel tudjuk formailag is érzékeltetni az életforma bezártságot, perspektívátlanúságot.

Ez a kontrasztokra épülő formai szerkesztés persze nem független a tartalmi szempontoktól; megfelel annak az igénynek, hogy a film differenciáltan, kívülről s egyszersmind belülről is ábrázoljon egy sajátos életformát.